

[Bjørner.]

i værnemagersagerne lader man de store løbe og hænger de små. Dertil er der dog at sige, at dem, man kunne kalde de helt små værnemagere, folk, der forlod deres arbejde på marker, i tørvemoser eller andetsteds og lod sig lokke af høje lønninger ved værnemagerarbejde på flyvepladser, i befæstningsanlæg eller i fabrikker, betragtede man ikke som værnemagere, vel at mærke, hvis deres indsats kun bestod i de nøgne hænders arbejde. Men anderledes med den mand, der udover sin egen arbejdskraft stillede med en vogn og et spand heste, når han kom til værnemagtsarbejdet. Af ham og lignende værnemagere forlangte man bagefter, at de fra 9. april 1940 burde have forstået, at det i virkeligheden var landsskadeligt at følge den officielle danske politik overfor besættelsesmagten.

Nu er værnemagerne sikkert en stor og broget flok, hvoraf mange virkelig gennem utilbørligt initiativ og ved pres på danske myndigheder har fortjent en afklapsning både på den ene og på den anden måde. Men for mange andre gælder det utvivlsomt, at de ikke forstår, hvori det strafværdige ligger for deres vedkommende, når de udførte arbejder, som den danske regering ønskede bevaret på danske hænder.

Højesteret frifandt forleden entreprenørfirmaet Carlsen i Randers, der havde udført værnemagtsarbejder for vistnok omkring 50 mill. kr. Han havde regeringens opfordring, og Højesteret har nu skønnet, at trods al bagsnak gælder en sådan opfordring fra regeringens side. Men en vognmand fra Blokhus, som i 1942 begyndte at køre for samme Carlsen med 2—3 spand heste, og som på dennes opfordring anskaffede flere vogne, er for længst blevet dømt ved Højesteret og har afsonet sin straf.

Altså, Højesteret frikender entreprenøren, der handler på regeringens opfordring, men dømmer underentreprenøren. De arbejdere, der har handlet på den dømte underentreprenørs opfordring, bliver der ikke rejst tiltale imod, lige så lidt som mod den regering, der rettede opfordringen til entreprenøren. Umiddelbart forekommer dette urimeligt og er egnet til at skabe virvar i retsbevidstheden. Hensigten med mit spørgsmål til den højtærede justitsminister er om muligt at få bragt rede i dette virvar.

Justitsministeren (Busch-Jensen): Den højesteretsdom, der her er tale om, vedrører et entreprenørfirma, som i tiden fra 1942 til 1945 har udført entreprenørarbejder og kørsel for den tyske værnemagt til et

beløb af godt 50 mill. kr. Firmaets indehavere blev dømt efter værnemagerloven i underretten og landsretten, men blev frifundet af Højesteret.

Det fremgår af dommen, at det, der har været afgørende for Højesterets stilling til sagen, er, at regeringen gennem besættelsestiden gang på gang under forhandlinger med danske entreprenører og entreprenørforeningen klart har tilkendegivet, at man ønskede, at de arbejder, som var planlagt af den tyske besættelsesmagt, i videst muligt omfang blev udført af danske entreprenørfirmaer for at undgå, at tyskerne lod arbejderne udføre af tyske firmaer og tyske arbejdere til skade for landets interesser.

Fra anklagemyndighedens side har man selvfølgelig været klar over betydningen af de momenter, som Højesteret har fremhævet til begrundelse for frifindelsen, og det har da også givet sig udtryk i, at der kun i begrænset omfang har været rejst tiltale mod firmaer, der med føje har kunnet anse sig for omfattet af regeringens opfordringer.

Når der i denne sag alligevel er blevet rejst tiltale, er grunden den, at der har foreligget sådanne omstændigheder i henseende til initiativ og arten og omfanget af det udførte arbejde, at det har været anklagemyndighedens opfattelse, at forholdet var kommet indenfor grænsen af det strafbares område, uanset regeringens holdning til disse arbejder. Højesteret har imidlertid ved sin dom statueret, at der i det foreliggende tilfælde må tillægges regeringens holdning en sådan vægt, at de utilbørlighedsmomenter, som anklagemyndigheden har påberåbt sig, ikke har været tilstrækkelige til at bringe forholdet indenfor området af det straffbare.

Højesteret har herved lagt vægt på en bestemmelse i værnemagerlovens § 4, nr. 1, sidste led, hvorefter det ved bedømmelsen af det moment, der i første række kommer i betragtning ved afgørelsen af, om et erhvervsmæssigt samarbejde med besættelsesmagten har været utilbørligt, nemlig *initiativet* — altså om det pågældende firma selv har været aktivt for at indlede samarbejdet — skal tages i betragtning, om det derved har været muligt at undgå, at der af besættelsesmagten blev indført foranstaltninger, som var egnede til at tilføje landets interesser væsentlig skade.

Højesteret har altså hermed fastslået, at når det udførte arbejde objektivt ligger indenfor det område, som det var ønskeligt at danske firmaer påtog sig, må man tolerere en vis aktivitet fra entreprenørens side og udover initiativet til en vis grad også